

VOYAGA YETMAGANLAR O`RTASIDA EMOTSIONAL SO`NISH VA STRESS HOLATLARINING OLDINI OLISH

Ochilova Ozoda Ashurovna

Qorako`l tuman 30-umumta`lim maktabi psixologi

Annotatsiya: *Voyaga yetmaganlar o`rtasida stress hamda agressiv holatlar psixologik sohaning asosiy muammolaridan biri hisoblanadi. Ushbu maqolada bu kabi holatlarning yuzaga kelish sabablari, stress holatlarining oldini olish yo`nalishlari muhokama etiladi.*

Kalit so`zlar: *o`smirlik, stress, psixologiya, metod, barqarorlik, natija, texnologiya.*

KIRISH

Stress holatlari voyaga yetmaganlarda uchrab turadigan holatlardan biri hisoblanadi. Ushbu holatda xotijramlikni saqlash, barqarorlikni boshqara olish ko`nikmalari yetakchi o`ringa chiqadi. Bu davr taxminan bolalarning 5-8 sinflarida o`qish paytlariga to`g`ri keladi va 11-12 yoshdan 14-15 yoshgacha bo`lgan davr oralig`ida kechadi. Ayrim bolalarda bu davr 1-2 yil ertaroq yoki kechroq kuzatilishi mumkin. O`smirlik davri “o`tish davri”, “og`ir davr”, “inqiroz davri” kabi nomlar bilan ham ataladi.

O`smirlik davri psixologik xususiyatlarning alohida namoyon bo`lishi sharoiti bo`lib, unda favquloddagi ta`sirlar natijasida ayrim o`zgarishlar yuz beradi. Ayniqsa o`smir xulq atvorining reaksiyalari muhit va yaqinlarning o`zaro tasirida namoyon bo`ladi.

ADABIYOTLAR SHARHI

V.Karimovaning o`smirlar xulqini o`rganish jarayonida olib borgan tadqiqotlarida namoyon bo`lishicha o`smirlar xulqi va unga undovchi ichki motivlarga ko`ra ham o`smirni turlarga ajratish mumkin [4]:

➤ ichki tuyg`ular, motivlar, istaklar bilan tashki xatti-harakatda ziddiyatga bormaydigan, dilidagi bilan tilidagi mos, aytganini qiladigan, lavzli, vijdonli, imon-e`tikodli inson. Butun aqliy salohiyati va vijdoni bilan o`zgalarning manfaatini o`ylaydigan va shu bilan birgalikda hamisha o`z ustida ishlaydigan inson barkamollik yo`lida buladi.

➤ hamisha hissiyotlarga beriluvchan, o`ylamay gapirish, birovlarning dilini og`ritib qo`yish, keyin afsuslanish unga xosdir. Ko`pchilik orasida ularni fikridan ko`ra o`zini ma`qullatishni istaydi, lekin hamisha ham o`z hukmini o`tkazolmay, odamlardan xafa bo`lib yuradi. Bu kabi shaxslar oramizda ko`p, lekin har bir shaxsning kimligi, qanday inson ekanligi albatta vaziyatga, tarbiyalangan, ijtimoiy muhitiga, bajarayotgan amallarining, xizmat burchlarining qanday vijdonan ado etilayotganligiga bog`liq. Muhimi - xar bir shaxs jamiyatda o`zining munosib o`rnini topish, o`zgalar manfaatini

o‘z manfaatlari doirasida tasavvur eta olishi kerak.

TADQIQOT METODOLOGIYASI VA EMPIRIK TAHLIL

Emansipatsiya reaksiyasi-Bu kattalarning qaramog‘idan nazoratidan va homiyligidan ozod bo‘lishiga intilishda ko‘rinadi. Reaksiya kattalar tomonidan belgilangan tartib, qoidaga yo‘naltirilgan. Ozod bo‘lish ehtiyoji mustaqil xayotga intilish bilan bog‘liq bo‘lib, bu reaksiya o‘g‘il bolalarda ko‘proq namoyon bo‘ladi.

Tengqurlari bilan guruhlashgan reaksiya.- Buning 2 turi mavjud.

-birinchisi bir jinsga asoslanib, unda doim lider va guruh a‘zolarining guruhdagi o‘rinlari belgilangan. Bu guruhda liderning adpyutanti unda intellektual qobiliyat bo‘lsada, lekin jismoniy kuchli bo‘ladi, antilider liderning o‘rnini egallashga harakat qiladigan “ikkiyuzlamachi”-u tomonga ham, bu tomonga ham o‘tib yuradigan o‘smirlar bo‘ladi. Bunday guruhning o‘z lideri bo‘lib, o‘z hududi bo‘ladi. Unga begonalarni yaqinlashtirmaydi. Guruhning tarkibi barqaror bo‘ladi va yangi az‘olarni faqat sinovlar asosida qabul qilishadi. O‘smirlik davrida o‘smirlar kattalar singari bir maromda rivojlanmaydi. Shuningdek, ularning hayotida ham tanglik nisbatan barqaror va tinch osoyishta kechadigan davrlari mavjud. “**Tanglik**” yani “**stress**” davri davomida o‘smir butunlay o‘zgaradi, bunday tanglik davrida o‘jar bo‘lib qoladi. Hech kimni eshitmaydi, hamma ishni o‘zi bilganicha qilishni xohlaydi. Buning oqibatida ular bilan atrofdagilar o‘rtasida nizolarning soni ortib boradi.

O‘smirning ichki dunyosida mashaqqatli iztiroblar kuzatib boriladi. Tanglik davrida juda ko‘p psixologik muammolar sodir bo‘ladi va mavjud muammolar tobora zo‘rayib boradi. Yosh davriga xos bo‘lgan tanglikning kechish jarayonlari bolaning temperament xususiyatlariga bog‘liq bo‘ladi. Uning shaxsi o‘zgaruvchan shakllanadi xamda eng zaif tasir qiluvchi bolalarda ham to‘g‘ri deb bo‘lmaydigan qizg‘in javob qaytarish holatlari uchraydi. Bazen esa qanday kechishi va oqibatini oldindan aytib bo‘lmaydigan taassurot qoldiradilar. Bolaning oilasi yoki uni o‘rab turgan noqobil ijtimoiy muxitda sodir bo‘lgan vaziyat unda sog‘lig‘ini yo‘qotish xavfini tug‘diradi, bolaning to‘laqonli rivojlanishi uchun meyordagi sharoitda sodir bo‘layotgan ayriliq, judolik jarohati bolani tanglik holatiga duch kelishiga sabab bo‘ladi.

O‘smirlar psixikasining yosh davrlarida o‘ziga xos xususiyati mavjud bo‘lib, ular quyidagilardan iborat [1]:

- emotsional yetuk emasligi;
- kattalar avtoritetiga bo‘ysunishi;
- ishonuvchanlik;
- jinsga oid munosabatlar xaqida xabardorligi va xayotiy tajribasining yetarlidarajada emasligi.

O‘smirning tanglik vaziyatdagi bu xususiyatlari uning tasirlanishida o‘ziga xoslikni belgilaydi. Modomiki bolaning bu vaziyatdan chiqishida o‘zi uchun muhim bo‘lgan maqsadga erishishga yordam beradigan qobiliyat yoki malakaga ega bo‘lmas ekan u holda o‘zini himoyasizdek his etib ruhiy osoyishtaligini yo‘qotadi. Tanglik vaziyatida ularda kechadigan iztirob tuyg‘ulari jamiyatdagi insonlar uchun maqbul

hisoblanmaydi. Natijada bola o‘zini e’tibordan chetda qolgandek his etadi. Ayniqsa qiyin vaziyatlarda hayotdan qutulish hissini boshidan kechiradilar. O‘smirda stress ya’ni tanglik vaziyati biror bir narsani uddalay olmaganda boshlanadi.

XULOSA VA MUNOZARA

O‘smirlardagi axloqiy normalarning psixologik xususiyatini tadqiq qilish bilan bog‘liq nazariy-ilmiy manbalarning o‘rganilishi o‘smirlar axloqi haqida batafsilroq mushohadalar yuritish imkonini beradi. o‘smirlardagi axloqiy normalarning psixologik xususiyati shakllariga nisbatan tarixda va bugungi kunda turli xil munozarali fikrlar mavjud bo‘lib, bu qarashlar turli manbalarda, sharq va g‘arb mutafakkirlari ijodida, ilg‘or psixologiya vakillarining ilmiy asarlarida asrlar davomida ilmiy sayqal topib kelgan. Ayni paytda, o‘smirlar manaviyati o‘zligini anglashning, o‘zini o‘zi rivojlantirishning va o‘z imkoniyatlariga adekvat baho berishning muhim omili sifatida olimlar e’tiborini tortgan doimiy tadqiqotlar obyekti hamda sub’ektiga aylantirilgan.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Petrovskiy.A.V-“Umumiy psixologiya”–Toshkent -2012-yil
2. Akramova.G.S.- “Yosh psixologiyasi” – 2015 y.
3. Berdimurodova, M. (2021, March). IT'S TIME TO REPLACE THE DAGGER WITH A PEN... In *Конференции*.
4. Berdimurodova, M. R. (2021). Qatagan (khataki) s and their language. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 11(3), 1283-1288.
5. Sultonqulova, F. (2021). METAPHORS OF COLORS IN USMAN AZIM POETRY. *Theoretical & Applied Science*, (2), 350-353.
6. Sultonqulova, F. (2020). METAPHORICAL IMAGES IN OSMAN AZIM POETRY. *Theoretical & Applied Science*, (4), 537-539.
7. Турсунов, С., Қобилов Э, П. Т., & Муртазоев, Б. (2001). Сурхондарё тарих кўзгусида. *Тошкент: Шарқ*, 384.
8. Dilorom, U., Gulhayo, T., & Ilmira, U. (2017). Ecological and parasitological assessment of drinking water quality of centralized water supply facilities. *European research*, (1 (24)), 109-110.
9. Zulaiho, D. (2021). The Introduction of a Credit-module System of Education in Uzbekistan Higher Educational Institutions. *Бюллетень науки и практики*, 7(6), 476-480.
10. Qizi, D. Z. M. M. (2020). Issues on teaching listening to students of non Philological higher educational institutions. *Проблемы современной науки и образования*, (3 (148)), 72-74.

11. Arzimatova, I. M. (2023). The Influence of Social-Moral Stereotypes on the Management Activity of Female Leaders. *Web of Synergy: International Interdisciplinary Research Journal*, 2(2), 135-140.

12. Arzimatova, I. M. (2022, November). STRUCTURAL ELEMENTS OF ETHICAL AND AESTHETIC CULTURE AND THEIR CHARACTERISTICS. In *E Conference Zone* (pp. 103-106).

13. Arzimatova, I. M. (2022). Increasing Attention to the Development of the Ethical-Aesthetic Culture of Management Staff under Globalization. *American Journal of Social and Humanitarian Research*, 3(11), 150-155.

14. Arzimatova, I., & Shavkatkhon, M. (2022). The Issue of Developing the Ethical and Aesthetic Culture of Management in the Context of Globalization. *Eurasian Journal of Humanities and Social Sciences*, 7, 155-159.

